

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-213>

УДК 373 УДК 378.346

ЗНАЧИМІСТЬ ЗАЛУЧЕННЯ ГРАНТОВИХ КОШТІВ ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

THE IMPORTANCE OF GRANT FUNDING AS A MODERN TOOL FOR NEUTRALIZING THE PROBLEM OF BUSINESS FINANCING IN WAR CONDITIONS

Романко Ольга Петрівна

доктор економічних наук, доцент,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1587-1370>

Окрепкий Святослав Віталійович

аспірант,

Університет Короля Данила

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-1240-876X>

Romanko Olga

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

Okrepkyu Svjatoslav

King Danylo University

Стаття присвячена актуальним питанням освоєння грантових коштів підприємствами для власного розвитку. Розглянуто основні переваги грантових коштів для бізнесу поміж інших форм фінансового підсилення підприємництва. Також виокремлено значення грантових коштів в певний період функціонування підприємства в тому числі на початкових етапах розвитку. Наданий опис грантової підтримки національного рівня на наступні три роки для України від міжнародних донорів. Виокремлені основні зацікавлені сфери міжнародних грантових фондів в національній економіці для подальшої їх підтримки. Акцентована увага на важливості грантового залучення коштів для стратегічного розвитку підприємництва навіть в умовах соціально-економічній не стабільності. Сформована ідея активізації просвітницької політики щодо грантової обізнаності бізнесу для підсилення економіки країни в період війни.

Ключові слова: грант, актуальність гранту, грантова політика для України, стратегічний розвиток підприємства в умовах війни.

Since 2022, Ukrainian entrepreneurship has become more familiar with grants and has become their active consumers. This is due to external support from international donors who aim to create an environment to keep the economy from total collapse. Military events also led to the emergence of grants as compensation funds for entrepreneurs who have physically suffered from its devastating consequences. Given the high relevance of attracting grant funds by Ukrainian business, there are a number of foundations that should be characterized. For example, the importance of grant funds for an enterprise by stage of its life cycle. Accordingly, the article is devoted to the current issues of developing grant funds by enterprises for their own development. The main advantages of grant funds for business among other forms of financial strengthening of entrepreneurship are considered. The importance of grant funds during a certain period of the enterprise's operation, including at the initial stages of development, is also highlighted. A description of national-level grant support for the next three years for Ukraine from international donors is provided. The main areas of interest of international grant funds in the national economy are identified for their further support. The Ukraine Facility Program is considered, which is a roadmap for maintaining the country's economy until 2027. And its main component is the Investment Plan for Supporting the Country until 2027 to identify priority areas of supporting entrepreneurship by type of activity. Which makes it possible to orientate the business environment in future grant programs for the coming years. The emphasis is on the importance of grant attraction of funds for the strategic development of entrepreneurship even in conditions of socio-economic instability. The idea of activating educational policy on grant awareness of business to strengthen the country's economy during the war

is formed. Considering the rapid entry of the country's economy into the post-war period, it is important to study all possible alternatives for attracting grant funds, including grant funds.

Keywords: grant, relevance of the grant, grant policy for Ukraine, strategic development of the enterprise in conditions of war.

Постановка проблеми. З 2022 року Україна знаходиться в важких умовах війни та водночас застосовує унікальні інструменти стабілізації економіки. На сьогоднішній день політика стабілізації та нейтралізації негативних наслідків від військових подій не було апробовано жодною країною Європи. Одним із напрямків такої політики стала грантова підтримка як соціальної, так бізнес-середовища. Перші грантові програми які були виділені міжнародними донорами були успішно освоєно та національному рівні. Та вже є ряд позитивних змін від їх використання. Однак слід також звернути увагу на гранти для підприємництва з точки зору наявності грантових програм, а з позиції актуальності для кожного бізнесу зокрема. Та основні внутрішні фактори які зумовлюють потребу та своєчасність в зовнішньому залученню грантових коштів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічні та практичні аспекти вивчення грантових програм є дуже актуальними та висвітлюються багатьма авторами, зокрема це: Матвіїшин Є., Музичук О., Гернего Ю. О., Димченко О. В., Ольховська М. А., Матвіїшин Є., Музичук О. Їх погляди сформувались на основі наявних грантових програм та їх значення для підприємництва. Гернего Ю. О. відзначає: «Розширення можливостей грантового фінансування супроводжується диверсифікацією вимог до заявника, та залежить від вимог донора та специфіки конкурсу» [1]. Димченко О. В., Єсіна В. О., Матвєєва Н. М., Ольховська М. А. зробили висновок: що проекти, які заслуговують фінансування, має бути ясним і чітким, містити фактичні матеріали, бути важливим, ефективним, реалістичним, економічним, актуальним, відповідати інтересам донора [2].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Недослідженими залишилися аспекти стану чи перебування підприємства на певній стадії свого життєвого шляху для можливості претендування на грантове фінансування. Це є вельми важливим оскільки підприємці з різними практиками та успіхами конкурують за одну і ту саму величину грантових коштів. Відповідно грантовий фонд упускає значимість визначення такої актуальності як ключового критерія визна-

чення прийнятності претендента на фінансування. Важливим також є виокремлення чітких індикаторів для підприємців щодо своєчасності залучення таких коштів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Ціль статі виокремити та охарактеризувати значення грантового фінансування для бізнесу з врахуванням їх життєвого циклу та потреби в коштах. А також розглянути пріоритетні напрямки грантової підтримки на наступні три роки для Українського бізнесу від міжнародних партнерів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Бізнес України більш докладно почав знайомитися з грантовими програмами з середини 2022 року. Ми можемо виокремити основні визначення даної категорії – «грант» для власної уніфікації даного поняття. Грант – це фінансові або інші ресурси, надані на безоплатній і безповоротній основі юридичними, фізичними особами і міжнародними організаціями для проведення конкретних фундаментальних та прикладних наукових досліджень за напрямками і на умовах, визначених надавачами [3]. У фахових джерелах термін «грант» використовується зі специфічними визначеннями, пов'язаними з його цілями, призначенням та організаційно - правовою формою грантодавця. Одже, складність означення даної категорії є в його широкому визначені з конкретними специфічними ознаками чи напрямками своєї дії. Для бізнесу важливі декілька основних аспектів щодо грантових програм, по – перше критерії підходу самого суб'єкта господарювання до обраної програми; по-друге, наслідкові зобов'язання грантового фінансування; по – третя, критерії грантового розгляду – час розгляду заявки, час прийняття рішення, час отримання коштів. Грантові фонди не акцентують увагу на період функціонування самого підприємства та дають загальні умови для більшої кількості зацікавлених осіб. Однак ми виокремили саме актуальність грантових коштів на життєвому шляху самого підприємства та дали їм характеристику:

1. Для відкриття бізнесу. Здебільшого грантові кошти можуть сприяти відкриттю бізнесу в випадку його малого розміру. Так грантові кошти можуть на себе взяти тягар витрат

на започаткування бізнесу від 50-80%. Одже не слід опиратися на грантові кошти як на основне джерело коштів, а підсилювати свою бізнес-ідею власним капіталом. Найкращий сценарій коли гранові кошти компенсують частину коштів які виділені на реалізацію бізнес-ідею а вивільнені кошти утримуються як запас чи направляються на інші витрати.

2. Розширення можливостей підприємців через гранти. У динамічному середовищі підприємництва, де інновації та ризик є джерелом життя стартапів, гранти відіграють ключову роль у формуванні траєкторії нових підприємств. У статті «Грант на інновації та дослідження: розкриття підприємницького потенціалу» підкреслюється критична важливість грантів як каталізаторів успіху підприємництва [4]. Коли ми заглиблюємося в нюанси цієї теми, ми відкриваємо багатогранний гобелен переваг, проблем і стратегічних міркувань, на які підприємці повинні орієнтуватися, шукаючи та використовуючи гранти.

3. Компенсація втрат бізнесом через неекономічні фактори своїх попередніх позицій. Війна завдала фізично збитки багатьом бізнесам в тому числі тим які не знаходяться в близькості до лінії фронту. На даний час така категорія підприємців активно залучає грантові кошти для повернення своїх виробничих, збутових позицій як мінімум на рівень до 2022 року. Даний сценарій має недоліки коли в грантовому залученні є конкурсне обмеження щодо учасників конкурсу. Відповідно на один грант може припадати до 1000 підприємців. Таким чином не варто обирати грантові програми як єдине джерело коштів для «оздоровлення» власного бізнесу.

4. Розвиток інновацій та досліджень. Гранти служать фінансовим киснем, який дозволяє підприємцям вдихнути життя у свої новаторські ідеї. Надаючи фінансування ініціативам у сфері досліджень і розробок (НДДКР), гранти дають стартапам можливість досліджувати незвідані території, експериментувати з новими технологіями та створювати революційні рішення. Розглянемо випадок Quantum Innovations, стартап квантових обчислень. Озброївшись державним грантом на дослідження, вони прискорили розробку свого квантового алгоритму, що призвело до прориву в криптографії та оптимізації. Без гранту їхній прогрес був би загальмований через обмеження ресурсів.

5. Пом'якшення фінансового ризику. Підприємництво за своєю природою є ризи-

кованим, особливо на ранніх стадіях. Гранти діють як система безпеки, зменшуючи фінансовий тягар для стартапів. На відміну від позик, гранти не вимагають повернення, що дозволяє підприємцям зосередитися на інноваціях, а не на управлінні боргами. Для SolarTech Solutions, стартапу, що займається сонячною енергією, грант на енергоефективність дав змогу інвестувати в передові матеріали для сонячних панелей. Це не тільки покращило продуктивність їхньої продукції, але й залучило інвесторів, які визнали їхню прихильність до сталого розвитку.

6. Експорієнтованість бізнесу. Вихід на зовнішні ринки вимагають від підприємців значного капіталу, а також високий ступінь ризику та обізнаності щодо експортної стратегії. А актуальність настала як виклик щодо пошуку нових ринків збуту після початку військової агресії в Україні та вивільнення деяких закордонних ринків від російського та білоруського товару. Таким чином грантові кошти можуть компенсувати частину витрат на експансію зовнішнього ринку. Так найпоширенішим є участь в виставках та комунікація B2B українського підприємництва за сприянням грантових фондів.

7. Доступ до мереж і досвіду. Крім грошової підтримки, гранти надають доступ до цінних мереж і досвіду. Підприємницькі екосистеми процвітають завдяки співпраці, а гранти часто супроводжуються програмами наставництва, галузевими партнерствами та мережевими подіями. BioGen Innovations, біотехнологічний стартап, використав грант на дослідження в галузі біомедицини, щоб зв'язатися з досвідченими вченими та лідерами галузі. Ці взаємодії не тільки покращили їхні дослідження, але й відкрили двері для потенційних інвесторів і стратегічних альянсів.

Враховуючи вищесказане можна виділити послідовність залучення грантових коштів в стратегічне використання гранту. Так підприємці які активно відгукнулися на грантову пропозицію у 2022 році на сьогоднішній день мають від 2-4 залучених грантів. Їх шлях був послідовний та відповідний до життєвого шляху самого бізнесу. Від започаткування чи підсилення діяльності до розширення ринку збуту чи/та вихід на зовнішні ринки. Така стратегія можлива тільки за умов розуміння актуальності залучення грантових коштів та їх значення для самого підприємства. А також такий приклад можливий як що підприємство знаходиться в пріоритетному зорі підтримки національних програм. До них, наприклад

належать підприємці які займаються виробництвом товарів та послуг.

Як що розглядати План щодо України до 2027 року, а також на Стратегічну орієнтацію Інвестиційної програми, яка є складовою його то можна виокреми основні напрямки підтримки бізнесу. До таких підприємств належать ті які входять до ключових економічних пріоритетних секторів, що потребують прямих інвестицій. Їх підтримка синергується в ланцюговий ефект соціально-економічного відновлення України в ближні роки [5]. Основні серед них є:

1. Енергетика, розробка рішень для сталої енергетики, включаючи проекти з відновлюваних джерел енергії та модернізацію існуючої енергетичної інфраструктури.

2. Критична сировина, інвестування в переробку ключових мінералів і ресурсів, необхідних для високотехнологічних галузей промисловості та технологій відновлюваної енергії.

3. Переробна промисловість та виробництво. Відродження та модернізація виробничого сектору для підвищення промислової конкурентоспроможності.

4. Будівельні матеріали. Підтримується реконструкція від житла до громадських будівель, у тому числі шляхом інвестування в промисловість будівельних матеріалів, будівельні компанії та наглядачів за будівництвом.

5. Інформаційні технології та цифрова трансформація. Зміцнення цифрової інфраструктури та технологій для сприяння інноваціям та зростанню в різних секторах.

6. Транспортна та експортна логістика, шляхом відбудови та модернізації транспортної, логістичної та громадської інфраструктури для підтримки зв'язку.

З початку загарбницької війни Росії проти України ЄС та його держави-члени надали майже 122 мільярди євро фінансової, гуманітарної та військової допомоги Україні та для задоволення потреб українців у ЄС. Це включає 15,6 мільярда євро, мобілізованих в рамках програми Ukraine Facility до 50 мільярдів євро у вигляді грантів і позик на період

2024–2027 років. Фонд підтримує зусилля України щодо підтримки макрофінансової стабільності, сприяння короткостроковому відновленню, а також відновленню та модернізації країни, впроваджуючи ключові реформи на шляху вступу до ЄС [6].

Будучи невід'ємною опорою Програми в Україні, Інвестиційна програма в Україні призначена для залучення державних і приватних інвестицій для відновлення та реконструкції України. Він оснащений фінансовими інструментами на загальну суму 9,3 мільярда євро, з 7,8 мільярда євро кредитних гарантій і 1,51 мільярда євро змішаного фінансування. Метою Української інвестиційної програми є мобілізація 40 мільярдів євро інвестицій для реконструкції, модернізації та довгострокового зростання України, підтримуючи цілі та реалізацію Плану щодо України відповідно до пріоритетів політики ЄС. Наразі 1,4 мільярда євро у вигляді грантів і гарантій з бюджету ЄС було мобілізовано для інвестиційних програм в енергетиці, муніципальній інфраструктурі та для розширення доступу до фінансування для малих і середніх компаній та інвестування у їхні виробничі потужності в рамках Інвестиційної програми України [5].

Висновки. Таким чином, гранти – це не просто фінансові вливання; вони реалізують підприємницькі потреби та наміри. Коли стартапи стратегічно використовують гранти, вони розкривають свій потенціал, стимулюють інновації та роблять внесок у динамічну екосистему. Коли підприємці за допомогою грантових коштів компенсувати свої втрати від неекономічних зовнішніх руйнівних факторів це дає можливість зберегти свої позиції. Коли грантові кошти використовуються для започаткування бізнесу це дає можливість реалізувати ідеї та бути соціально-економічно корисним для суспільства. Незалежно від того, чи це державний грант, приватний (інвестиційні ангели) підприємці повинні сприймати гранти як союзників у своєму прагненні зміцнити ринкові позиції, підвищити власну конкурентоспроможність, масштабуватися та покращити умови праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гернего Ю. О. Управління грантовими коштами: монографія. Київ: КНЕУ, 2017. 195 с.
2. Ольховська М. А. Бізнес планування підприємницької діяльності: монографія. Львів. НУЛП, 2007. 207 с.
3. Тлумачний словник. URL: <https://slovnyk.ua/>.
4. Микитюк І. В. Грант на інновації та дослідження: розкриття підприємницького потенціалу. *Економіка та держава*. 2022. № 2. С. 103–104.

5. Програма підтримки економіки України. План для реалізації UKRAINE FACILITY. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/> (дата звернення: 20.11.2024).
6. План для Ukraine Facility задачі та зміст. URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/660538ef4bad0109308362.pdf> (дата звернення: 20.11.2024).

REFERENCES:

1. Гернехо Ю. О. (2017) *Upravlinnia hrantovymy koshtamy: monohrafiia*. Kyiv: KNEU, 195 p.
2. Olkhovska M. A. (2007) *Biznes planuvannia pidpriemnytskoi diialnosti: monohrafiia*. Lviv. NULP, 207 p.
3. Tlumachnyi slovnyk. URL: <https://slovnyk.ua/>.
4. Муkytiuk I. V. (2022) Hrant na innovatsii ta doslidzhennia: rozkryttia pidpriemnytskoho potentsialu. *Ekonomika ta derzhava*, № 2, pp. 103–104.
5. Prohrama pidtrymky ekonomiky Ukrainy. Plan dlia realizatsii UKRAINE FACILITY. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/> (data zvernennia: 20.11.2024).
6. Plan dlia Ukraine Facility zadachi ta zmist. URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/660538ef4bad0109308362.pdf> (data zvernennia: 20.11.2024).